

Fokprogramma voor een hobbykoe

Een aantal runderrassen, waaronder de Lakenvelder, wordt nu door hobbyisten gehouden. Deze nieuwe groep veehouders stelt ook haar eigen eisen met betrekking tot een fokprogramma. Belangrijke vraag is dan hoe een dergelijk fokprogramma georganiseerd kan worden.

Fokken is het planmatig verbeteren van de volgende generatie kalveren. Dat doe je door systematisch de betere stieren en koeien te selecteren en die met elkaar te paren. Onder beter verstaan we dat ze meer dan het gemiddelde dier voldoen aan het fokdoel. Het fokdoel wordt gevormd door de kenmerken die je als fokker of als fokkers gezamenlijk wilt verbeteren. Het heeft alles te maken met het gebruiksdoel: waarvoor houd ik de koeien en welke eigenschappen zijn daarbij belangrijk? In een fokprogramma worden koeien en stieren geselecteerd op het fokdoel, op hun relevante erfelijke eigenschappen. Dat vraagt een unieke identificatie van de dieren en een goede registratie van de afstamming en van hun eigenschappen.

Gebruiks- en fokdoel

De Lakenvelder is een graasdier dat het landschap verfraait vanwege de bijzondere aftekening: het laken is een cruciaal onderdeel van het fokdoel. Een hobbykoe moet oud kunnen worden: levensduur is ook een belangrijk onderdeel van het fokdoel. Dat kun je onder andere realiseren door een koe te fokken met goede benen en klauwen. Een hobbykoe moet gemakkelijk zijn in de omgang en ook gemakkelijk te verzorgen: een rustig karakter en gemakkelijk afkalven behoren ook in het fokdoel. Een hobby mag geld kosten, maar

lieft niet al te veel. De meeste Lakenvelder koeien en de stierkalveren eindigen hun leven als slachtdier en daarom is het financieel aantrekkelijk om in het fokdoel ook ruimte te maken voor vleesproductiekenmerken.

Fokdoelkenmerken

Vanuit de fokkerij zijn er twee belangrijke redenen om de afstamming van de dieren nauwkeurig vast te leggen en het dier duidelijk te identificeren met een schets en

Zwarte Lakenvelder met kalf

K. Oldenbroek

een oormerk. Het is heel belangrijk om er zeker van te kunnen zijn dat bij het dier dat je voor je hebt ook deze afstamming hoort. De eerste reden is omdat de afstamming een voorspelling kan geven van de kwaliteit van een dier nu en straks. Veel kenmerken zijn immers erfelijk en dat betekent dat ze voor een deel door de afstamming bepaald worden. De tweede reden is dat het dier dat je voor je hebt meer of minder ingeteeld kan zijn. Ook kun je uit de afstamming van het dier afleiden met welke fokdieren je deze kunt paren, wil je zelf niet te veel gaan intelen. De identificatie is ook belangrijk om de eigenschappen van het dier goed bij het juiste dier vast te leggen. Alleen dan kan er

K. Oldenbroek

Rode Lakenvelder

een goede analyse gemaakt worden in hoeverre het dier aan het fokdoel voldoet en ingezet kan worden in de fokkerij.

Fokwaardeschatting?

In de professionele fokkerij worden complexe computerprogramma's gebruikt om de fokwaarde van een dier te schatten, om een inschatting te maken in hoeverre de kalveren van dit dier beter zullen zijn dan het gemiddelde kalf. Voor een ras als de Lakenvelder is dat (nog) een brug te ver. Maar het kan ook eenvoudiger. Door jaarlijks de gemiddelde waarde van de belangrijkste exterieurkenmerken en de score voor gedrag te publiceren, kan iedere fokker zien in hoeverre een individueel dier daarvan afwijkt en op grond van deze (fok)waarde beslissen. Het inzetten van fokstieren die afstammen van stiermoeders die bewezen hebben oud te kunnen worden, kan een belangrijk fokkerijinstrument zijn om de levensduur te verbeteren. Om geboortemoeilijkheden te analyseren zijn er in de rundveefokkerij formulieren ontworpen om van iedere geboorte syste-

matisch vast te leggen hoe de geboorte verlopen is. Dan kan duidelijk worden welke stieren geboortemoeilijkheden veroorzaken en welke niet. De laatste verdienen de aanbeveling om ingezet te worden op de pinken. Voor de vleesproductie worden nu al gespeende Lakenvelder stierkalveren op een beperkt aantal bedrijven slachtrijp gemaakt. Bij de aankomst en bij het verlaten van dat bedrijf kun je ze wegen en de groei per dag berekenen. Dan wordt ook duidelijk welke stieren de best groeiende stierkalveren geven.

Verwantschap en inteelt

Dieren zijn aan elkaar verwant wanneer uit de stambomen blijkt dat ze één of meerdere voorouders gemeenschappelijk hebben. Verwantschap leidt ertoe dat ze deels dezelfde genen hebben van de voorouders die ze gemeenschappelijk hebben. Hiervan wordt volop gebruik gemaakt in de fokkerij, omdat dat een voorspelling kan geven van de fokwaarde van een dier. Wanneer een volle zus van een pink veel melk geeft, is de kans dat

de pink later een goede melkproducent wordt ook vrij groot. Verwantschap kan ook tot problemen leiden in de fokkerij. Wanneer de ouders van een kalf aan elkaar verwant zijn, is het kalf ingeteeld. Bekend is dat ingeteelde dieren minder vruchtbaar zijn en een lagere weerstand tegen ziekten hebben. Inteelt, het paren van dieren die aan elkaar verwant zijn, is sterk af te raden en in een ras moet er alles aan gedaan worden om de verwantschap tussen de fokdieren laag te houden. Dat kan door meer dan 25 stieren per generatie inzetten. Wanneer je als individuele fokker een kalf wilt fokken, kies dan voor een stier die goed vererft en die weinig verwant is aan jouw koe.

Wat vraagt de aandacht?

Om een fokprogramma voor een hobbykoe zoals de Lakenvelder te maken, moet een aantal vragen beantwoord worden. De eerste is: wat is het fokdoel en wat zijn de fokdoelkenmerken? Vervolgens kan er een plan gemaakt worden. Wat verzamelt de inspecteur bij het jaarlijkse bezoek aan een bedrijf: exterieurgegevens, gegevens over het gedrag en gegevens over het geboorteverloop? Welke gegevens worden verzameld van de dieren die geslacht worden? Deze data moeten ingevoerd en geanalyseerd worden, waarna de foktechnische commissie de selectie kan maken: welke van de oudere duurzame koeien zijn geschikt als stiermoeder en welke stieren die weinig geboorteproblemen geven in combinatie met een goede groei worden ingezet als fokstier? Worden er genoeg fokstieren en stiermoeders ingezet die niet sterk aan elkaar verwant zijn? Zo kunnen fokkers individueel hun Lakenvelders verbeteren en houden ze samen het ras in stand. ●